

Кір БУЛИЧОВ

ДІВЧИНКА, З ЯКОЮ НІЧОГО НЕ СТАНЕТЬСЯ

Оповідання про життя маленької дівчинки в ХХІ столітті,
записані її батьком

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Завтра Аліса йде до школи. Це буде дуже цікавий день. Сьогодні зранку відеофонять її друзі та знайомі, і всі її поздоровляють. Правда, Аліса й сама вже три місяці, як нікому спокою не дає, розповідає про свою майбутню школу.

Марсіянин Бус прислав їй якийсь хитромудрий пенал; його поки що ніхто не зміг відкрити — ні я, ні мої товариші по службі, а серед них, до речі, було два доктори наук і головний механік зоопарку.

Шуша сказав, що піде до школи разом з Алісою і перевірить, чи досить досвідчена вчителька їй дістанеться.

Страшенно багато галасу. Здається, коли я вперше йшов до школи, ніхто не зчиняв такого галасу.

Зараз метушня трохи стихла. Аліса пішла в зоопарк попрощатися з Бронтею. А поки вдома тихо, я вирішив надиктувати кілька історій із життя Аліси та її друзів. Я перешлю ці нотатки Алісиній вчительці. Для неї корисно буде знати, з якою несерйозною людиною їй доведеться мати справу. Можливо, ці нотатки допоможуть учительці виховувати мою доньку.

Спочатку Аліса була дитина як дитина. Років до трьох. Доказом тому — перша історія, яку я збираюсь розповісти. Та вже через рік, коли вона зустрілася з Бронтею, в її вдачі проявилось вміння робити все не як слід, зникати в найнеслушніший час і навіть випадково робити відкриття, що були не під силу найвидатнішим ученим сучасності. Аліса вміє знаходити вигоду з доброго до себе ставлення, а проте в неї безліч вірних друзів. Нам же, її батькам, буває дуже важко. Адже ми не можемо весь час сидіти вдома: я працюю в зоопарку, а наша мама зводить будинки, і до того ж часто на інших планетах.

Я хочу заздалегідь попередити Алісину вчительку — їй теж буде, напевно, нелегко. Тож нехай вона уважно вислухає цілком правдиві історії, що трапилися з дівчинкою Алісою в різних місцях Землі та космосу протягом останніх трьох років.

Я НАБИРАЮ НОМЕР

Аліса не спить. Уже десята, а вона не спить. Я сказав:

— Алісо, спи негайно, а то...

— Що "а то", тату?

— А то я провідеофоню бабі-язі.

— А хто така баба-яга?

— Ну, це дітям треба знати. Баба-яга, костяна нога — страшне, злюще бабисько, яке їсть маленьких дітей. Неслухняних.

— Чому?

— Ну, тому що вона зла й голодна.

— А чому голодна?

— Бо в неї у хатинці нема харчопроводу.

— А чому нема?

— Бо хатинка в неї стара-престара і стоїть далеко в лісі.

Алісі стало так цікаво, що вона навіть сіла на ліжку.

— Вона в заповіднику працює?

— Алісо, спати негайно!

— Але ж ти обіцяв покликати бабу-ягу. Будь ласка, татусю, дорогенький, поклич бабу-ягу!

— Я покличу. Але ти про це дуже пожалкуєш.

Я підійшов до відеофона й навімання натиснув кілька кнопок. Я був певний, що з'єднання не буде і баби-яги "не застану дома".

Та я помилився. Екран відеофона просвітлів, загорівся яскравіше, у ньому клацнуло — хтось натиснув кнопку прийому на другому кінці лінії, і ще не встигло з'явитися на екрані зображення, як сонний голос сказав:

— Марсіянське посольство слухає.

— Ну як, тату, вона прийде? — крикнула із спальні Аліса.

— Вона вже спить, — сердито відповів я.

— Марсіянське посольство слухає, — повторив голос.

Я обернувся до відеофона. На мене дивився молодий марсіянin. У нього були зелені очі без вій.

— Даруйте, — мовив я, — я, напевно, помилився номером.

Марсіянin усміхнувся. Він дивився не на мене, а на щось за моєю спиною. Ну звичайно, Аліса вилізла з ліжка і стояла босоніж на підлозі.

— Добрий вечір, — привіталася вона до марсіянinа.

— Добрий вечір, дівчинко.

— Це у вас живе баба-яга?

Марсіянin запитливо глянув на мене.

— Розумієте, — пояснив я, — Аліса не може заснути, і я хотів провідеофонити бабі-язі, щоб вона її покарала. Та от помилився номером.

Марсіянin знову всміхнувся.

— На добраніч, Алісо, — сказав він. — Треба спати, а то тато покличе бабу-ягу.

Марсіянin попрощався зі мною і вимкнувся.

— Ну, тепер ти підеш спати? — запитав я. — Ти чула, що сказав тобі дядечко з Марса?

— Піду. А ти візьмеш мене на Марс?

— Якщо будеш добре поводитися, влітку туди полетимо.

Врешті-решт Аліса заснула, і я знову сів до роботи. І засидівся аж до першої ночі. А о першій раптом приглушено загудів відеофон. Я натиснув кнопку. На мене дивився марсіянин із посольства.

— Пробачте, будь ласка, що я потурбував вас так пізно, — сказав він, — але ваш відеофон не вимкнений, і я вирішив, що ви ще не спите.

— Будь ласка.

— Ви не могли б допомогти нам? — запитав марсіянин. — Усе посольство не спить. Ми перерили всі енциклопедії, вивчили відеофонну книгу, але не можемо знайти, хто така баба-яга і де вона живе...

БРОНТЯ

До нас у Московський зоопарк привезли яйце бронтозавра. Яйце знайшли чилійські туристи в оповзні на березі Єнісею. Воно було майже кругле і чудово збереглося у вічній мерзлоті. Коли його почали вивчати фахівці, то вони виявили, що яйце зовсім свіже. І через те вирішено було помістити його в зоопарківський інкубатор.

Звичайно, мало хто вірив в успіх, але вже за тиждень рентгенівські знімки показали, що зародок бронтозавра розвивається. Тільки-но про це повідомили по інтербаченню, до Москви почали злітатися звідусюди вчені й кореспонденти. Нам довелося забронювати весь вісімдесятиповерховий готель "Венера" на вулиці Горького. Та й то він усіх не вмістив. Восьмеро турецьких палеонтологів спали у мене в їдальні, я перебрався на кухню з журналістом із Еквадору, а дві кореспондентки журналу "Жінки Антарктиди" влаштувалися в Алісиній спальні.

Коли наша мама провідеофонувала ввечері із Нукуса, де вона буде стадіон, вона вирішила, що не туди попала.

Всі телесупутники світу показували яйце. Яйце збоку, яйце спереду, скелети бронтозаврів і яйце...

Конгрес космофілологів у повному складі приїхав на екскурсію в зоопарк. Але на той час ми вже припинили доступ в інкубатор, і філологам довелося дивитись на білих ведмедів та марсіянських богомолів.

На сорок шостий день такого божевільного життя яйце здригнулося. Ми з моїм другом професором Якатою сиділи в ту мить біля ковпака, під яким зберігалось яйце, і пили чай. Ми вже перестали вірити в те, що з яйця хто-небудь вилупиться. Адже ми більше його не просвічували, щоб не зашкодити нашому "немовляті". І ми не могли нічого передбачати хоч би тому, що ніхто до нас не пробував вилуплювати бронтозаврів.

Отож яйце здригнулося, ще раз... луснуло, і крізь товсту шкірясту шкаралупу почала просовуватися чорна, схожа на зміїну голова. Застрекотіли автоматичні знімальні камери. Я знав, що над дверима інкубаторію загорілося червоне світло. На території зоопарку діялося щось вельми схоже на паніку.

Через п'ять хвилин довкола нас зібрались усі, кому належало тут знаходитися, і багато хто з тих, кому знаходитися було зовсім не обов'язково, але дуже кортіло. Враз стало надто жарко.

Нарешті з яйця вилізло маленьке бронтозаврення.

— Тату, як його звати? — почув я раптом знайомий голос.

— Аліса! — здивувався я. — Ти як тут опинилася?

— Я з кореспондентами.

— Але ж дітям сюди не можна.

— Мені можна. Я всім казала, що я твоя донька. І мене пустили.

— Ти знаєш, що користуватися знайомствами для особистих цілей недобре?

— Але ж, тату, маленькому Бронті, можливо, нудно без дітей, от я і прийшла.

Я тільки рукою махнув. У мене не було ані хвилики вільної, щоб вивести Алісу з інкубаторію. І не було довкола нікого, хто згодився б це зробити за мене.

— Стій тут і нікуди не йди, — сказав я їй, а сам кинувся до ковпа ка з новонародженим бронтозавром.

Цілісінький вечір ми з Алісою не розмовляли. Посварилися. Я заборонив їй з'являтися в інкубаторі, та вона сказала, що не може мене послухати, бо їй жалко Бронтю. І наступного дня знову пробралася в інкубатор. Її провели космонавти з корабля "Юпітер-8". Космонавти були героями, і ніхто не міг відмовити їм.

— Доброго ранку, Бронтю, — сказала вона, підходячи до ковпака. Бронтозаврення скося глипнуло на неї.

— Чия це дитина? — суворо спитав професор Яката.

Я мало крізь землю не провалився.

Та Аліса по слово в кишеню не лізе.

— Я вам не подобаюся? — запитала вона.

— Ні, що ви, зовсім навпаки... Я просто думав, що ви, можливо, загубилися... — Професор геть не вмів розмовляти з маленькими дівчатками.

— Гаразд, — сказала Аліса. — Я до тебе, Бронтю, завтра зайду. Не сумуй.

І Аліса справді прийшла завтра. І приходила майже щодня. Всі до неї звикли і пропускали без будь-яких розмов. Я ж умив руки. Все одно наш будинок стоїть поряд із зоопарком, дороги переходити ніде не треба, та й попутники їй завжди знаходилися.

Бронтозавр швидко ріс. Через місяць він був два з половиною метра завдовжки, і його перевели до спеціально збудованого павільйону. Бронтозавр бродив по оборі і жував молоді пагінці бамбука та банани. Бамбук привозили вантажними ракетами з Індії, а бананами нас постачав радгосп "Поля зрошення". У цементному басейні посеред обори плюскотіла тепла солонувата вода. Така подобалася бронтозавру.

Та раптом у нього пропав апетит. Три дні бамбук і банани лежали непочаті. На четвертий день бронтозавр улігся на дно басейну і поклав на пластиковий бортик маленьку чорну голову. З усього було видно, що він збирається вмирати. Цього ми не могли допустити. Адже в нас був лише один бронтозавр. Найкращі лікарі світу допомагали нам. Але все було марно. Бронтя відмовлявся від трави, вітамінів, апельсинів, молока — від усього.

Аліса не знала про цю трагедію. Я відправив її до бабусі у Внуково. Та на четвертий день вона увімкнула телевізор саме в той момент, коли передавали повідомлення, що здоров'я бронтозавра погіршилося. Я вже не знаю, як вона вмовила бабусю, але того ж ранку Аліса вбігла до павільйону.

— Тату! — закричала вона. — Як ти міг приховати від мене? Як ти міг?..

— Потім, Алісо, потім, — відповів я. — У нас нарада.

У нас таки справді йшла нарада. Вона не припинялася останні три дні.

Аліса нічого не сказала і відійшла. А ще через хвилину я почув, як поруч хтось охнув. Я обернувся й побачив, що Аліса вже перебралася через бар'єр, стрибнула в обору і побігла до морди бронтозавра. В руці у неї була біла булка.

— Їж, Бронтю, — мовила вона, — а то вони тебе тут голодом заморять. Мені б теж на твоєму місці обридли банани.

І не встиг я добігти до бар'єра, як сталося неймовірне. Те, що прославило Алісу і дуже зіпсувало репутацію нам, біологам.

Бронтозавр підвів голову, подивився на Алісу і обережно взяв булку у неї з рук.

— Тихше, тату, — пригрозила мені пальцем Аліса, побачивши, що я хочу перестрибнути через бар'єр. — Бронтя тебе боїться.

— Він їй нічого не зробить, — сказав професор Яката.

Я і сам бачив, що він нічого не зробить. Та що, як цю сцену побачить бабуся?

Потім учені довго сперечалися. Сперечаються й досі. Одні кажуть, що Бронті потрібна була переміна їжі, а інші — що він більше, ніж нам, довіряв Алісі. Але так чи інакше, криза минула.

Тепер Бронтя став зовсім ручним. Хоч він близько тридцяти метрів завдовжки, для нього нема більшого задоволення, аніж покатати на собі Алісу. Один із моїх асистентів зробив спеціальну драбину, і, коли Аліса приходить у павільйон, Бронтя простягає в куток свою довжелезну шию, бере трикутними зубами драбину, що стоїть там, і вправно підставляє її до свого чорного лисучого боку.

А далі він катає Алісу по павільйону або плаває з нею в басейні.

ТУТЕКСИ

Як я й обіцяв Алісі, я взяв її з собою на Марс, коли полетів туди на конференцію.

Долетіли ми щасливо. Правда, я не дуже добре переносив невагомість і через те старався не вставати з крісла, зате моя донька весь час пурхала по кораблю, й одного разу мені довелося знімати її зі стелі рубки керування, бо вона хотіла натиснути на червону кнопку, а саме: на кнопку екстреного гальмування. Та пілоти на неї не дуже розсердилися.

На Марсі ми оглянули місто, з'їздили з туристами в пустелю й побували у Великих печерах.

Але після цього мені не було коли турбуватися про Алісу, і я віддав її на тиждень в інтернат. На Марсі працює багато наших фахівців, і марсіяни допомогли нам збудувати величезний купол дитячого містечка. У містечку добре — там ростуть справжні земні дерева. Часом діти їздять на екскурсії. Тоді вони вдягають маленькі скафандри і виходять вервечкою на вулицю. Тетяна Петрівна — так звати виховательку — сказала, що я можу не турбуватися. Аліса теж сказала, щоб я не турбувався. І ми попрощалися з нею на тиждень.

А на третій день Аліса пропала.

Це була цілком незвичайна подія. Почати хоч би з того, що за всю історію інтернату ніхто з нього не пропадав і навіть не губився більше ніж на десять хвилин. На Марсі в місті загубитися аж ніяк неможливо. А тим паче земній дитині, вдягненій у скафандр. Перший же зустрічний марсіянин приведе її назад. А роботи? А Служба безпеки? Ні, загубитися на Марсі неможливо.

Та Аліса загубилась. Її не було вже близько двох годин, коли мене викликали з конференції і на марсіянському всюдиході-скакуні привезли в інтернат. Вигляд у мене був, напевно, розгублений, бо, коли я з'явився під куполом, усі, хто там зібрався, співчутливо змовкли.

А кого там тільки не було! Всі викладачі й роботи інтернату, десять марсіян у скафандрах (їм доводиться одягати скафандри, коли вони заходять під купол, у земне повітря), зорельотчики, начальник рятувальників Назарян, археологи...

Виявляється, телестанція міста вже годину, як через кожні три хвилини передавала повідомлення проте, що пропала дівчинка з Землі. Всі відеофони Марса горіли тривожними сигналами. У марсіянських школах припинили заняття, і школярі, розбившись на групи, прочісували місто й околиці.

Зникнення Аліси помітили, як тільки її група повернулася з прогулянки. Відтоді минуло дві години. А кисню в неї у скафандрі — на три години.

Я, знаючи свою доньку, спитав, чи оглянули закутки в самому інтернаті або поряд із ним.

Можливо, вона знайшла марсіянського богомола і спостерігає за ним... Мені відповіли, що підвалів у місті немає, а всі закутки вже обстежили школярі й студенти марсіянського університету, котрі ці місця знають як свої п'ять пальців.

Я розсердився на Алісу. Ну звичайно, зараз вона з найневиннішим виглядом вийде собі з-за рогу. А її ж поведінка накоїла в місті більше біди, аніж піщана буря. Всі марсіяни і всі земляни, що живуть у місті, облишили свої справи, піднято на ноги всю рятувальну службу. До того ж я не на жарт стривожився. Ця її пригода могла погано скінчитися.

Весь час надходили повідомлення від пошукових партій: "Школярі другої марсіянської прогімназії оглянули стадіон. Аліси нема", "Фабрика марсіянських солодошів повідомляє, що дитини на її території не виявлено..."

"Може, вона справді примудрилася вибратися в пустелю? — думав я. — В місті її уже знайшли б. Але пустеля... Марсіянські пустелі ще до пуття не вивчені, і там можна загубитися так, що й через десять років не знайдуть. Але ж найближчі райони пустелі вже обстежили на скакунах-всюдиходах..."

— Знайшли! — раптом закричав марсіянин у синьому хітоні, дивлячись у кишеньковий телевізор.

— Де? Як? Де? — захвилювалися всі, хто зібрався під куполом.

— У пустелі. За двісті кілометрів звідси.

— За двісті?!

"Авжеж, — подумав я, — вони не знають Аліси. Від неї цього можна було чекати".

— Дівчинка добре себе почуває і скоро буде тут.

— А як же вона туди потрапила?

— На поштовій ракеті.

— Ну звичайно! — сказала Тетяна Петрівна і заплакала.

Вона переживала більше за всіх.

Усі кинулись її втішати.

— Ми ж проходили повз поштамт, і там завантажувались автоматичні поштові ракети. Але я не звернула уваги. Адже їх бачиш по сто разів на день!

А коли через десять хвилин марсіянський льотчик увів Алісу, все стало ясно.

— Я залізла туди, щоб узяти листа, — пояснила Аліса.

— Якого листа?

— А ти, тату, сказав, що мама напише нам листа. От я й заглянула в ракету, щоб узяти листа.

— Ти забралася всередину?

— Авжеж. Дверцята були відчинені, і там лежало багато листів.

— А потім?

— Щойно я туди залізла, як двері зачинились і ракета полетіла. Я заходилася шукати кнопку, щоб її зупинити. Там чимало кнопок. Коли я натиснула останню, ракета пішла вниз, і потім двері відчинились. Я вийшла, а кругом пісок, і тьоті Тані нема, і дітей нема.

— Вона натиснула кнопку термінової посадки! — захопленим голосом сказав марсіянин у синьому хітоні.

— Я трішечки поплакала, а далі вирішила йти додому.

— А як ти здогадалася, куди йти?

— Я вилізла на гірку, щоб подивитися звідти. А в гірці були дверцята. З гірки нічого не було видно. Тоді я зайшла до кімнатки і сіла там.

— Які дверцята? — здивувався марсіянин. — У тому районі тільки пустеля.

— Ні, там були дверцята і кімната. А в кімнаті стоїть великий камінь. Як єгипетська піраміда. Тільки маленька. Пам'ятаєш, тату, ти читав мені книжку про єгипетську піраміду?

Несподівано Алісіна заява дуже схвилювала марсіян і Назаряна, начальника рятувальників.

— Тутекси! — закричали вони.

— Де знайшли дівчинку? Координати!

І половину тих, хто був, як корова язиком злизала.

А Тетяна Петрівна, яка взялася сама нагодувати Алісу, розповіла мені, що багато тисяч років тому на Марсі існувала таємнича цивілізація тутексів. Від неї лишилися тільки кам'яні пірамідки. Досі ні марсіяни, ні археологи з Землі не змогли знайти жодної будівлі тутексів — самі пірамідки, розкидані в пустелі й занесені піском. І от Аліса випадково наткнулася на будівлю тутексів.

— От бачиш, тобі знову поталанило, — сказав я. — І все-таки я негайно везу тебе додому. Там губися досхочу. Без скафандра.

— Мені теж більше подобається губитися вдома, — відповіла Аліса.

...Через два місяці я прочитав у журналі "Вокруг света" статтю під назвою "Ось якими були тутекси". У ній розповідалося, що в марсіянській пустелі пощастило нарешті знайти неоціненні пам'ятки тутекської культури. Зараз учені розшифровують написи, знайдені в приміщенні. Але найцікавіше-на пірамідці виявлено зображення тутекса, яке чудово збереглося. І поряд була фотографія пірамідки з портретом тутекса.

Портрет видався мені знайомим. І страшна підозра охопила мене.

— Алісо, — дуже суворо сказав я, — признайся чесно, ти нічого не малювала на пірамідці, коли загубилася в пустелі?

Перш ніж відповісти, Аліса підійшла до мене й уважно подивилася на малюнок у журналі.

— Правильно. Це ти намальований, татусю. Тільки я не малювала, я надряпала камінцем. Мені там так сумно було...

СОРОМЛИВИЙ ШУША

В Аліси багато знайомих звірів: двоє кошенят; марсіянський богомол, який живе у неї під ліжком і ночами імітує балалайку; їжачок, що жив у нас недовго, а потім подався назад у ліс; бронтозавр Бронтя — до нього Аліса ходить у гості в зоопарк; і, нарешті, сусідський собака Рекс, по-моєму, карликова такса не дуже чистокровної породи.

Ще одного звіра Аліса завела, коли повернулася перша експедиція з Сіріуса.

Аліса познайомилася з Полосковим на Першотравневій демонстрації. Я не знаю, як вона це влаштувала: Аліса має широкі зв'язки. Так чи інакше, вона опинилася серед дітей, які принесли космонавтам квіти. Уявіть собі моє здивування, коли бачу по телевізору — біжить Аліса через площу з букетом блакитних троянд більшим за неї і вручає його самому Полоскову. Полосков узяв її на руки, вони разом дивилися на демонстрацію і разом пішли.

Аліса повернулася додому аж увечері з великою червоною сумкою в руках.

— Ти де була?

— Найбільше я була в дитячому садку, — відповіла вона.

— А найменше де ти була?

— Нас іще водили на Красну площу.

— І потім?

Аліса збагнула, що я дивився телевізор, і сказала:

— Ще мене попросили поздоровити космонавтів.

— Хто ж це тебе попросив?

— Один товариш, ти його не знаєш.

— Алісо, тобі не доводилось зустрічатися з терміном "тілесні покарання"?

— Знаю, це коли лупцюють. Але, я думаю, тільки в казках.

— Боюсь, що доведеться казку зробити бувальщиною. Чому ти завжди пнешся куди не слід?

Аліса вже хотіла на мене розгніватися, як раптом червона сумка у неї в руці заворушилася.

— А це що таке?

— Це подарунок від Полоскова.

— Ти випрохала собі подарунок! Цього ще бракувало!

— Я нічого не випрохувала. Це Шуша. Полосков привіз їх із Сіріуса. Маленький шуша, шушеня, можна сказати.

І Аліса обережно дістала з сумки маленьке шестилапе звірятко, схоже на кенгуреня. У шушеняти були великі, як у бабки, очі. Воно швидко водило ними, міцно вчепившись верхньою парою лап в Алісин костюм.

— Бачиш, він мене вже любить, — сказала Аліса. — Я йому зроблю постіль.

Я знав історію з шушами. Всі знали історію з шушами, а ми, біологи, особливо. У мене в зоопарку було вже п'ятеро шуш, і з дня на день ми чекали поповнення сімейства.

Полосков із Бауером знайшли шуш на одній із планет у системі Сіріуса. Ці милі, сумирні звірятка, які ні на крок не відставали від космонавтів, виявилися ссавцями, хоч поведками найбільше нагадували наших пінгвінів. Та сама спокійна цікавість і вічні спроби залізти в найнесподіваніші місця. Бауеру навіть довелося якось рятувати шушеня, що збиралося потонути у великій банці згущеного молока. Експедиція

привезла навіть фільм про шушів, який пройшов з неабияким успіхом у всіх кінотеатрах та відеорамах.

На жаль, експедиція не мала часу як слід поспостерігати за ними. Відомо, що шуші приходили в табір експедиції зранку, а з настанням темряви кудись зникали, ховалися в скелях.

Так чи інакше, коли експедиція вже поверталася назад, в одному з відсіків Полосков виявив трьох шуш, які, напевно, заблудились у кораблі. Правда, Полосков подумав спочатку, що шуш проніс на корабель контрабандою хто-небудь з учасників експедиції, але обурення його товаришів було таким щирим, що Полоскову довелось відмовитися від своїх підозрінь.

Поява шуш викликала безліч додаткових проблем. По-перше, вони могли виявитися джерелом невідомих інфекцій. По-друге, вони могли загинути в дорозі, не витримати перевантажень. По-третє, ніхто не знав, що вони їдять... І так далі.

Та всі побоювання були марними. Шуші чудово перенесли дезинфекцію, слухняно їли бульйон і консервовані фрукти. Через це вони нажили собі смертельного ворога в особі Бауера, який любив компот, а в останні місяці експедиції йому довелось відмовитися від компоту — його з'їли "зайці".

Під час довгої дороги шушиха привела шестеро шушенят. Отож корабель прибув на Землю переповнений шушами і шушенятами. Вони виявились тямущими звірятками і ніяких прикрощів та незручностей нікому, окрім Бауера, не завдавали.

Я пам'ятаю історичний момент прибуття експедиції на Землю, коли під прицілом кіно— й телевізійних камер відкрився люк і замість космонавтів у його отворі з'явився чудернацький шестилапий звір. За ним ще кілька таких самих, тільки трохи менших. По всій Землі прокотилося

здивоване зітхання. Та урвалося в ту мить, коли слідом за шушами з корабля вийшов усміхнений Полосков. Він ніс на руках шушеня, геть вимащене згущеним молоком...

Частину звіряток помістили в зоопарк, деякі лишилися в космонавтів, що полюбили їх. Полосковське шушеня дісталось врешті-решт Алісі. Один бог знає, чим вона зачарувала суворого космонавта Полоскова.

Шуша жив у великому кошику поряд з Алісиним ліжком, м'яса не їв, уночі спав, дружив із кошенятами, боявся богомола і тихо мурчав, коли Аліса гладила його або розповідала про свої удачі та біди.

Шуша швидко ріс і через два місяці став заввишки як Аліса. Вони ходили гуляти в садок навпроти, й Аліса ніколи не вдягала на нього ошийника.

— А раптом він кого-небудь злякає? — питав я. — Або попаде під машину.

— Ні, він не злякає. А потім, він образиться, якщо я на нього надіну ошийник. Адже він такий вразливий.

Якось Алісі не спалося. Вона капризувала і вимагала, щоб я читав їй про лікаря Айболита.

— Нема коли, доню, — сказав я. — У мене термінова робота. До речі, тобі пора читати книжки самій.

— Але це ж не книжка, а мікрофільм, і там літери маленькі.

— Так він звуковий. Не хочеш читати — увімкни звук.

— Мені холодно вставати.

— Тоді почекай. Я напишу і ввімкну.

— Не хочеш — Шушу попрошу.

— Ну попроси, — усміхнувся я.

І за хвилину раптом почув із сусідньої кімнати ніжний мікрофільмований голос: "...І ще був у Айболита собака Авва".

Отже, Аліса все-таки встала і дотяглася до вимикача.

— Негайно ж назад у ліжку! — крикнув я. — Застудишся.

— А я в ліжку.

— Не можна обманювати. Хто ж тоді ввімкнув мікрофільм?

— Шуша.

Я дуже не хочу, щоб моя донька виросла брехливою. Я відклав роботу, пішов до неї і вирішив серйозно поговорити.

На стіні висів екран. Шуша орудував біля мікропроектора, а на екрані нещасні звірі товпилися під дверима доброго лікаря Айболита.

— Як ти примудрилася так його видресувати? — щиро здивувався я.

— Я його і не дресувала. Він сам усе вміє.

Шуша зніяковіло перебирав передніми лапами перед грудьми. Запала незручна мовчанка.

— І все-таки... — сказав я нарешті.

— Вибачте, — пролунав високий хрипливатий голос. Це говорив Шуша. — Але я справді сам навчився. Адже це неважко.

— Даруйте... — мовив я.

— Це неважко, — повторив Шуша. — Ви самі позавчора показували Алісі казку про короля богомолів.

— Ні, я вже не про те. Як ви навчилися говорити?

— Ми з ним тренувались, — пояснила Аліса.

— Нічого не розумію! Десятки біологів працюють із шушами, і ні разу жоден шуша не сказав ні слова.

— А наш Шуша і читати вміє. Умієш?

— Трохи.

— Він мені стільки цікавого розповідає...

— Ми з вашою донькою великі друзі.

— То чого ж ви так довго мовчали?

— Він соромився, — відповіла за Шушу Аліса.

Шуша опустив очі.

ПРО ОДНУ ПРИМАРУ

Ми влітку живемо у Внуково. Це дуже зручно, бо туди йде монорейка і від неї до дачі п'ять хвилин ходу. В лісі, по другий бік дороги, ростуть бабки й красноголовці, та їх менше, ніж грибників.

Я приїздив на дачу просто із зоопарку і замість відпочинку потрапляв у вир тамтешнього життя. Центром його був сусідський хлопчик Коля, який славився на все Внуково тим, що відбирав у дітей іграшки. До нього навіть приїжджав психолог із Ленінграда й написав потім дисертацію про хлопчика Колю. Психолог вивчав Колю, а Коля їв варення і скигив цілу добу.

Я привіз йому з міста триколісну фотонну ракету, щоб він менше пхінькав. Крім того, там жили Колина бабуса, яка любила поговорити про генетику й писала роман про Менделя, Алісіна бабуса, хлопчик Юра та його мама Карма, троє близнят із сусідньої вулиці, що співали хором у мене під вікном, і, нарешті, примара.

Примара жила десь під яблунею і з'явилася порівняно недавно. У примару вірили Аліса й Колина бабуса. Більше ніхто в неї не вірив.

Ми сиділи з Алісою на терасі й чекали, поки новий робот Щолковської фабрики приготує манну кашу. Робот уже двічі перегорав, і ми разом з Алісою лаяли фабрику, але самим поратись не хотілося, а бабуса наша поїхала в театр.

Аліса сказала:

— Сьогодні він прийде.

— Хто — він?

— Мій примар.

— Примара — вона, — машинально поправив я, не зводячи очей із роботи.

— Добре, — не стала сперечатися Аліса. — Нехай буде мій примара. А Коля відняв у близнят горіхи. Хіба це не дивно?

— Дивно. Так що ти казала про примару?

— Він хороший.

— У тебе всі хороші.

— Окрім Колі.

— Ну, окрім Колі... Я думаю, якби я привіз вогнедишну гадюку, ти б із нею теж подружилася.

— Напевно. А вона добра?

— З нею ще ніхто не зміг про це поговорити. Вона живе на Марсі й бризкається киплячою отрутою.

— Мабуть, її скривдили. Навіщо ви забрали її з Марса?

Тут я нічого відповісти не зміг. Це була чиста правда. У гадюки не питали, коли забирали її з Марса. А вона дорогою зжерла улюбленого собаку корабля "Калуга", за що її зненавиділи всі космонавти.

— Ну, то що ж примара? На що вона схожа? — перемінив я тему.

— Вона ходить, тільки коли темно.

— Авжеж. Це споконвіку так. Наслухалась ти казочок Колиної бабусі...

— Колина бабуся мені лише про історію генетики розкажує. Які були на Менделя гоніння.

— До речі, а як реагує твоя примара на півнячий крик?

— Ніяк. А чому?

— Розумієш, порядна примара мусить щезати зі страшними прокльонами, коли на світанку прокричить півень.

— Я спитаю в неї сьогодні про півня.

— Ну добре.

— І я сьогодні ляжу трохи пізніше. Мені треба поговорити з примарою.

— Будь ласка. Гаразд, пожартували, і годі. Робот уже кашу переварив.

Аліса сіла до каші, а я — до вчених записок Гвіанського зоопарку. Там була вельми цікава стаття про укусамів. Революція в зоології, їм пощастило домогтися розмноження укусамів у неволі. Діти народжувались темно-зеленими, хоч у обох батьків панцир був голубий.

Стемніло. Аліса сказала:

— Ну, я пішла.

— Ти куди?

— До примари. Ти ж обіцяв.

— А я думав, що ти пожартувала. Ну, коли тобі так треба в сад, то вийди, тільки вдягни кофтинку, а то холодно стало. І щоб не далі яблуні.

— Куди ж мені далі? Він мене там чекає.

Аліса побігла в сад. Я краєм ока стежив за нею. Мені не хотілося вторгатись у світ її фантазій. Нехай її оточують і примари, й чарівниці, й відважні рицарі, й добрі велетні з казкової голубої планети... Звичайно, якщо вона лягатиме спати вчасно і нормально їстиме.

Я погасив світло на веранді, щоб воно не заважало мені пильнувати Алісу. Ось вона підійшла до яблуні, старої і гіллястої, й стала під нею.

І тут... Від стовбура яблуні відділилася голуба тінь і рушила їй назустріч. Тінь наче пливла в повітрі, не торкаючись трави.

Наступної миті, схопивши щось важке, я вже біг униз сходами, перестрибуючи через три приступки. Це мені вже не подобалося. Або це чийсь не дуже дотепний жарт, або... Що "або", я не придумав.

— Обережніше, тату, — гучно прошепотіла Аліса, зачувши мої кроки.
— Ти його злякаєш.

Я схопив Алісу за руку. Переді мною танув у повітрі голубий силует.

— Тату, що ти наробив! Адже я його мало не врятувала.

Аліса ганебно ревла, поки я ніс її на терасу.

Що це було під яблунею? Галюцинація?..

— Навіщо ти це зробив? — рюмсала Аліса. — Ти ж обіцяв...

— Нічого я не зробив, — відповів я, — примар не буває.

— Ти ж сам його бачив. Чому ти говориш неправду? А він же не витримує коливань повітря. Хіба ти не розумієш, що до нього треба поволеньки підходити, щоб його вітром не здуло?

Я не знав, що відповісти. В одному був певен: тільки-но Аліса засне, вийду з ліхтарем у сад і обнишпорю його.

— А він тобі листа передав. Тільки я його тобі тепер не дам.

— Якого ще листа?

— Не дам.

Тут я помітив, що в кулаці у неї затиснутий аркуш паперу. Аліса глянула на мене, я на неї, і потім вона все-таки дала мені аркуш.

На аркуші моєю рукою було написано розклад годування червоних крумсів. Я шукав цей аркуш уже три дні.

— Алісо, де ти знайшла мою записку?

— А ти переверни її. У примари паперу не було, і я дала йому твій.

На звороті незнайомою рукою було написано по-англійському:

"Шановний професоре!

Я беру на себе сміливість звернутися до Вас, бо опинився в прикрому становищі, з якого не можу вийти без сторонньої допомоги. На жаль, я не

можу також і покинути кола радіусом один метр, центром якого є яблуня. Побачити ж мене в моєму жалюгідному становищі можна тільки в темряві.

Завдяки Вашій доньці, чуйному і вразливому створінню, мені пощастило нарешті встановити зв'язок із зовнішнім світом.

Я, професор Куракі, став жертвою невдалого експерименту. Я проводив досліді по передачі речовини на далекі відстані. Мені вдалося переправити з Токіо до Парижа двох індичок і кицьку. Їх благополучно прийняли мої колеги. Проте того дня, коли я вирішив перевірити експеримент на собі, пробки в лабораторії перегоріли саме під час експерименту, й енергії для переміщення виявилось недостатньо. Я розсіявся у просторі, причому моя найбільш концентрована частина знаходиться в районі Вашої шанованої дачі. В такому прикрому стані я перебуваю вже другий тиждень, і, без сумніву, мене вважають загиблим.

Благаю Вас, негайно після одержання мого листа пошліть телеграму в Токіо. Нехай хто-небудь замінить пробки в моїй лабораторії. Тоді я зможу матеріалізуватися.

Заздалегідь вдячний Куракі".

Я довго вглядався в темряву під яблунею. Потім спустився з тераси, підійшов ближче. Блідо-голубе, ледь видиме сяйво погойдувалося під стовбуром. Придивившись, я розгледів силует людини. "Примара" благально, як мені здалося, здіймала до неба руки.

Більше я не став гаяти часу. Я добіг до монорейки і зі станції провідеофонив у Токіо.

Вся ця операція забрала десять хвилин.

Вже дорогою додому я згадав, що забув укласти Алісу. Я надав кроку.

На терасі світла не вимкнули.

Там Аліса показувала свій гербарій і колекцію метеликів невисокому виснаженому японцеві. Японець тримав у руках каструльку і, не зводячи очей з Алісиних скарбів, делікатно їв манну кашу.

Побачивши мене, гість низько вклонився і сказав:

— Я професор Куракі, ваш довічний слуга. Ви і ваша донька врятували мені життя.

— Так, тату, це мій примара, — мовила Аліса. — Тепер ти в них віриш?

— Вірю, — відповів я. — Дуже приємно познайомитися.

ЗНИКЛІ ГОСТІ

Підготовка до зустрічі лабуцільців проходила урочисто. Ще ні разу Сонячної системи не відвідували гості з такої далекої зірки.

Першою сигнали лабуцільців прийняла станція на Плутоні, а через три дні з'язок із ними встановила Лондельська радіообсерваторія.

Лабуцільці були ще далеко, але космодром Шереметьєво-4 був повністю готовий до їхнього прийому. Дівчата з "Червоної троянди" прикрасили його гірляндами квітів, а слухачі Вищих поетичних курсів відрепетирували музично-літературний монтаж. Усі посольства забронювали місця на трибунах, і кореспонденти ночували в буфеті космодрому.

Аліса жила неподалік, на дачі у Внуково і збирала гербарій. Вона хотіла зібрати гербарій кращий, аніж зібрав Ваня Шпіц зі старшої групи. Тож Аліса не брала участі в підготовці урочистої зустрічі. Вона навіть нічого не знала про неї.

Та й сам я до зустрічі не був прямо причетний. Моя робота почнеться потім, коли лабуцільці приземляться.

А тим часом події розгорталися так.

8 березня лабуцільці повідомили, що виходять на колову орбіту. Приблизно в цей час і сталася трагічна випадковість. Замість лабуцільського корабля станції наведення засікли зниклий два роки тому шведський супутник "Нобель-29". Коли ж помилку було виявлено, з'ясувалося, що лабуцільський корабель зник. Він уже пішов на посадку, і зв'язок із ним тимчасово урвався.

9 березня о 6.33 лабуцільці повідомили, що приземлилися в районі $55^{\circ}20'$ північної широти і $37^{\circ}40'$ східної довготи за земною системою координат, з можливою похибкою в 15, тобто неподалік від Москви.

Надалі зв'язок припинився, і поновити його, за винятком одного випадку, про який я скажу згодом, не вдавалося. Виявляється, земна радіація шкідливо впливала на прилади лабуцільців. Тої ж миті сотні машин і тисячі людей кинулися в район посадки гостей. Дороги були забиті охочими знайти лабуцільців. Космодром Шереметьєво-4 спорожнів. У буфеті не лишилося жодного кореспондента. Небо Підмосков'я кишіло вертольотами, гвинтокрилами, орнітоптерами, вихорольотами та іншими літальними апаратами. Здавалося, хмари велетенських комарів нависли над землею.

Якби навіть корабель лабуцільців пішов під землю, його все одно виявили б. Та його не знайшли.

Жоден із тутешніх жителів не бачив, як спускався корабель. А це тим паче дивно, тому що в ті години майже всі жителі Москви і Підмосков'я дивилися в небо. Отже, сталася помилка.

Надвечір, коли я повернувся з роботи на дачу, все нормальне життя планети було порушене.

Люди боялися, чи не трапилось чого-небудь із гостями.

— Можливо, — сперечалися в монорейці, — вони з антиречовини і при вході в земну атмосферу випарувалися?

— Без спалаху, безслідно? Дурниці!

— Та чи багато ми знаємо про властивості антиречовини?

— А хто тоді радирував, що приземлився?

— Може, жартун?

— Нічого собі жартун! То, може, він і з Плутоном розмовляв?

— А можливо, вони невидимі?

— Однаково їх зафіксували б прилади...

Але все-таки версія про невидимість гостей завойовувала дедалі більше прихильників...

Я сидів на веранді і думав: а може, вони приземлилися поряд, на сусідньому полі? Стоять зараз, бідолашні, біля свого корабля і дивуються, чому це люди не хочуть звертати на них уваги. От-от образяться і полетять... Я хотів було вже спуститися вниз і вирушити на те саме поле,

як побачив вервечку людей, що виходили з лісу. Це були жителі сусідніх дач. Вони трималися за руки, ніби грали в дитячу гру "коровай, коровай, кого хочеш, вибирай". Я збагнув, що сусіди передбачили мої думки і шукають навпомацки невидимих гостей.

І в цю мить зненацька заговорили всі радіостанції світу.

Вони передавали запис повідомлення, яке піймав радіолюбитель із Північної Австралії. У повідомленні повторювались координати і далі йшли слова: "Знаходимося в лісі... Вислали першу групу на пошуки людей. Не перестаємо приймати ваші передачі. Здивовані відсутністю контактів..." На цьому зв'язок урвався.

До версії про невидимість пристало ще кілька мільйонів прихильників. З тераси мені було видно, як вервечка дачників зупинилася і потім знову повернула до лісу. І в цю мить на терасу піднялася Аліса з кошиком суниць у руці.

— Чого вони всі бігають? — запитала вона, не привітавшись.

— Хто "вони"? Треба говорити "добридень", якщо не бачила з ранку свого єдиного батька.

— З вечора. Я спала, коли ти поїхав. Добридень, тату. А що трапилось?

— Лабуцільці загубилися, — відповів я.

— Я їх не знаю.

— Їх ніхто ще не знає.

— А як же вони тоді загубилися?

— Летіли на Землю. Прилетіли і загубились.

Я відчував, що говорю дурниці. Але ж це була чистісінька правда.
Аліса глянула на мене з підозрою:

— А хіба так буває?

— Ні, не буває. Як правило, не буває.

— А вони космодрому не знайшли?

— Напевно.

— І де ж вони загубилися?

— Десь під Москвою. Можливо, й неподалік звідсіля.

— І їх шукають на вертольотах і пішки?

— Авжеж.

— А чому вони не прийдуть самі?

— Мабуть, вони ждуть, поки до них прийдуть люди. Адже вони
вперше на Землі. От і не відходять від корабля.

Аліса помовчала, ніби вдоволена моєю відповіддю. Пройшлася разів
зо два, не випускаючи з рук кошика з суницями, по терасі. Потім
спитала:

— А вони в полі чи в лісі?

— У лісі.

— А звідки ти знаєш?

— Вони самі казали. По радіо.

— От добре.

— Що добре?

— Що вони не в полі.

— Чому?

— Я злякалась, що я їх бачила.

— Як так?!

— Та ніяк, я пожартувала...

Я схопився із стільця. Взагалі-то Аліса велика вигадниця...

— Я не ходила в ліс, тату. Слово честі, не ходила. Я була на галявці.
Отже, я не їх бачила.

— Алісо, викладай усе, що знаєш. І нічого від себе не доточуй. Ти бачила в лісі дивних... людей?

— Слово честі, я не була в лісі.

— Ну добре, на галяві.

— Я нічого лихого не зробила. І вони зовсім не дивні.

— Та скажи ти по-людському: де і кого ти бачила? Не муч мене і все людство в моїй особі!

— А ти людство?..

— Послухай, Алісо...

— Ну гаразд. Вони тут. Вони прийшли зі мною.

Я мимоволі огледівся. Тераса була порожня. І якщо не рахувати гудючого джмеля, нікого, крім нас з Алісою, на ній не було.

— Та ні, ти не там дивишся. — Аліса зітхнула, підійшла до мене ближче і сказала: — Я їх хотіла залишити собі. Я ж не знала, що людство їх шукає.

І вона простягла мені кошик із суницями. Вона піднесла мені кошик аж до очей, і я, сам собі не вірячи, чітко розгледів дві фігурки у скафандрах. Вони були вимашчені суничним соком і сиділи, осідлавши удвох одну ягоду.

— Я їм не робила боляче, — сказала Аліса винуватим голосом. — Я думала, що вони гномики з казки.

Та я вже не слухав її. Ніжно притискаючи кошик до серця, я мчав до відеофона і думав, що трава для них мала здатися високим лісом. Так відбулася перша зустріч із лабуцільцями.

СВОЯ ЛЮДИНА В МИНУЛОМУ

Випробування машини часу проводилося в Малому залі Будинку вчених. Я зайшов по Алісу в дитячий садок, а там збагнув, що, коли

поведу її додому, спізнюся на випробування. Тому я взяв з Аліси клятву, що вона поводитиметься гідно, і ми пішли в Будинок учених.

Представник Інституту часу, дуже високий і дуже лисий чоловік, стояв перед машиною часу і пояснював науковій громадськості, як вона збудована. Наукова громадськість уважно слухала його.

— Перший дослід, як ви всі знаєте, був невдалий, — говорив він. — Послане нами кошеня попало в початок двадцятого століття і вибухнуло в районі річки Тунгуски, що започаткувало легенду про Тунгуський метеорит. Відтоді ми не знали великих невдач. Правда, в силу певних закономірностей, з якими охочі можуть ознайомитися в брошурі нашого інституту, поки що ми можемо посилати людей і пред мети тільки в сімдесяті роки двадцятого століття. Треба сказати, що дехто з наших співробітників побував там, звичайно цілком таємно, і щасливо повернувся назад. Сама процедура переміщення в часі по рівняно нескладна, хоч за нею криється багаторічна праця сотень людей. Досить надіти на себе хронокінний пояс... Я хотів би, щоб до мене піднявся доброволець із залу, і я покажу на ньому порядок під готовки мандрівника в часі...

Запало незручне мовчання. Ніхто не зважувався першим вийти на сцену. І тут, певна річ, на сцені з'явилася Аліса, яка тільки п'ять хвилин тому поклялася поводитись гідно.

— Алісо, — крикнув я, — негайно вернися!

— Не хвилюйтеся, — сказав представник інституту, — з дитиною нічого не трапиться.

— Зі мною нічого не трапиться, тату! — весело мовила Аліса.

У залі засміялись і почали оглядатися, шукаючи очима суворого батька.

Я вдаю, що зовсім ні при чому.

Представник інституту надів на Алісу пояс, прикріпив до скронь щось схоже на навушники.

— От і все, — сказав він. — Тепер людина готова до подорожі в часі. Варто їй зайти до кабіни, як вона опиниться в тисяча дев'ятсот сімдесят п'ятому році.

"Що він говорить! — майнула у мене в мозку панічна думка. — Адже Аліса негайно скористається цією можливістю!" Та було пізно.

— Куди ти, дівчинко? Зупинися! — крикнув представник інсти туту.

Аліса вже зайшла в кабіну, і на очах у всього залу її не стало. Зал хором охнув.

Зблідлий представник інституту розмахував руками, намагаючись угамувати галас. І, бачачи, що я біжу до нього по проходу, заговорив, схилившись аж до мікрофона, щоб було дужче чути:

— З дитиною нічого не трапиться. Через три хвилини вона опиниться знову в цьому залі. Я даю слово, що апаратура цілком надійна і випробувана! Не хвилюйтеся!

Йому було добре говорити. А я стояв на сцені й думав про долю кошеняти, яке перетворилося на Тунгуський метеорит. Я і вірив і не вірив лекторові. Самі поміркуйте — знати, що ваша дитина знаходиться зараз у майже столітньому минулому... А раптом вона там утече від машини? І заблудиться?

— А чи не можна мені податися за нею? — спитав я.

— Ні. Через хвилину... Та ви не турбуйтеся, там її зустріне наш чоловік.

— То там ваш співробітник?

— Та ні, не співробітник. Просто ми знайшли чоловіка, який чудово зрозумів наші проблеми, і друга кабіна стоїть у нього на квартирі. Він живе там, у двадцятому столітті, але в силу свого фаху іноді буває в майбутньому.

Цієї миті в кабіні показалась Аліса. Вона вийшла на сцену з виглядом людини, яка прекрасно виконала свій обов'язок. Під пахвою вона тримала товсту старовинну книжку.

— От бачте... — сказав представник інституту.

Зал дружно заплoduвав.

— Дівчинко, розкажи, що ти бачила? — спитав лектор, не даючи мені навіть підійти до Аліси.

— Там дуже цікаво, — відповіла вона. — Бах! — і я в іншій кімнаті. Там сидить за столом дядя і пише щось. Він у мене спитав: "Ти, дівчинко, з двадцять першого століття?" Я кажу, що напевно, тільки я наше століття не лічила, бо ще погано лічу, я ходжу в дитячий садок, у середню групу. Дядя сказав, що дуже приємно і що мені доведеться повернутися назад. "Хочеш подивитися, яка була Москва, коли твого дідуся ще не було?" Я кажу, що хочу. І він мені показав. Вельми чудове і невисоке місто. Потім я спитала, як його звати, а він сказав, що Аркадій, і він письменник, і пише фантастичні книжки про майбутнє. Він, виявляється, не все вигадує, бо до нього інколи приходять люди з нашого часу і все розповідають. Тільки він не може про це розповісти нікому, бо це страшенна таємниця. Він мені подарував свою книжку... А потім я вернулась.

Зал зустрів Алісину розповідь бурхливими оплесками.

А далі з місця підвівся шанований академік і сказав:

— Дівчинко, ви тримаєте в руках унікальну книжку — перше видання фантастичного роману "Плями на Марсі". Чи не могли б ви подарувати мені цієї книжки? Ви все одно ще не вмієте читати.

— Ні, — відповіла Аліса. — Я скоро навчуся і сама прочитаю...

© БУЛИЧОВ Кир. Дівчинка з Землі: Фантастичні оповідання та повісті.
— К.: Веселка, 1987. — 252 с.

© ЛИТВИНЕНКО Є. П., переклад з російської, 1987.